SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2555

av Niels Paarup-Petersen m.fl. (C)

AI och digitalisering för hela Sverige

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bredbandsutbyggnaden behöver ta större hänsyn till gleshet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utbyggnaden av fiber och bredband behöver underlättas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkra täckning, driftssäkerhet och stöd till berörda verksamheter efter nätavvecklingen av 2G och 3G, särskilt för samhällsviktig utrustning, lantbruk och glesbygd, och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utbyggnaden av 5G behöver underlättas och det internationella samarbetet kring framtidens telekommunikation bör utvecklas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det som huvudregel vid upphandlingar bör ställas krav på öppna standarder, dokumenterade gränssnitt, dataportabilitet och möjlighet att byta leverantör och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att medborgare, företag och offentliga aktörer ska kunna föreslå förändringar av regler och myndigheters tillämpning när digitaliseringen skapar nya förutsättningar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge ett breddat regelråd möjlighet att ta initiativ till översyn av regler som hämmar digital utveckling, konkurrens och innovation, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Skatteverket ska kunna erbjuda digitala lösningar som gör det möjligt för företagare att hantera skatter och avgifter enklare, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten ska ta ett tydligare ansvar för gemensamma standarder, grunddata och digital infrastruktur i samverkan med kommuner, regioner och andra berörda aktörer och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att offentliga system som huvudregel ska bygga på öppna standarder, öppna API:er och interoperabilitet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att offentligt finansierad kod som huvudregel ska vara öppen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det offentliga ska utveckla sin egen kompetens inom dataanalys, informationshantering och artificiell intelligens, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en digital väg in till det offentliga och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om principen om att en uppgift bara ska behöva lämnas in en gång till det offentliga, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten bör säkerställa att det finns en trygg, tillgänglig och konkurrensneutral identifiering som inte är beroende av att den enskilde är kund hos en viss bank, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om säkra och lagliga molntjänster och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en statlig e-legitimation och tillkännager detta för regeringen.

18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten bör ha ett tydligt ansvar för att alla människor har tillgång till fungerande betalmedel, även vid tekniska störningar, kriser och höjd beredskap, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en e-krona och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten bör ta ansvar för att säkra betalmedel för alla och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör inrättas ett program för att locka kvalificerade talanger till svenska företag, universitet och forskningsmiljöer och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta ett nationellt AI-center och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att etablera ett AI-säkerhetsinstitut och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör ansöka om medlemskap i det internationella nätverket av AI-säkerhetsinstitut och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att omställningsstudiestödet ska breddas och byggas ut till en kunskapsväxel, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en AI-general och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige skyndsamt bör ansluta sig till Norges och Finlands upprop ”A Call for Control of Frontier AI Models” och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör tas fram gemensamma riktlinjer för användningen av AI inom statliga myndigheter, kommuner och regioner och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka människors rätt till begriplig information om AI-baserade bedömningar som påverkar dem, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör ta fram en samlad strategi för digital suveränitet med fokus på europeisk konkurrenskraft,

säker digital infrastruktur och minskat beroende av globala teknikplattformar och tillkännager detta för regeringen.

31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkra att data i större omfattning stannar i Sverige, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att samhällsviktig verksamhet som huvudregel bör lagras och hanteras på svensk eller europeisk mark, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge fler tillståndsmyndigheter i uppdrag att inrätta regulatoriska sandlådor och testmiljöer för ny teknik samt att göra detta i samarbete med regioner och kommuner och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en nationell strategi för högpresterande datorsystem och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en upphovsrätt som är modern, tydlig och anpassad till den digitala verkligheten, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att upphovspersoners rätt till information, inflytande och skälig ersättning bör stärkas samtidigt som reglerna främjar innovation, forskning och kulturellt skapande, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla myndigheter bör ha en tydligt safe harbour-policy för etiska hackare som rapporterar sårbarheter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta ett cyberhemvärn och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en oberoende it-haverikommission och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

1. Digital allemansrätt: bredband, mobiltäckning och robusthet i hela landet.

1.1. Bredband och 5G

För Centerpartiet är fiber och snabb internetuppkoppling ett eget transportslag, precis som järnväg, sjöfart, bilar och flyg. Digitaliseringen har bara börjat, och tillgången till modern teknik och infrastruktur är av avgörande betydelse för Sveriges landsbygder, städer och förorter. Bredbandsutbyggnaden måste fortsätta och inom ramen för de statliga satsningarna på bredband bör större hänsyn tas till gleshet. Staten behöver också säkerställa tillgången till bredband för de hushåll och företag som står utan uppkoppling i samband med avvecklingen av kopparnäten. Innan andra alternativ är på plats bör det inte vara tillåtet att avveckla befintliga kopparnät.

I ett digitaliserat samhälle kan tillgången till internet och digitala tjänster vara såväl verksamhets- som livskritisk. Media har det senaste året rapporterat om att lantbruket fortfarande är beroende av 2- och 3G-nätet och det är av vikt att lantbruket stöttas i övergången till 4G och på sikt 5G. Stödet bör i huvudsak handla om att säkra täckning, driftsäkerhet och stöd till berörda verksamheter efter nätavvecklingen, särskilt för samhällsviktig utrustning, lantbruk och glesbygd.

Utbyggnaden av 5G har tagit fart på allvar i Sverige. Men i delar av landet går utbyggnaden fortfarande långsamt och Sverige riskerar att hamna på efterkälken jämfört med andra jämförbara länder. Centerpartiet vill se krafttag för att täppa igen de kvarstående vita fläckarna och säkerställa robusthet, kapacitet och digital infrastruktur i hela landet. Detta kommer även att behövas för att kunna leva upp till EU:s förordning om gigabitinfrastruktur och Sverige behöver söka internationellt samarbete för att utveckla sina egna strukturer för framtidens telekommunikation.

2. Öppen och effektiv offentlig sektor

2.1. Data

Data är en grundläggande resurs för den digitala utvecklingen och en central förutsättning för nya tjänster, företag och arbetstillfällen. När data kan delas på ett säkert, effektivt och ändamålsenligt sätt stärks människors möjlighet att använda sina egna uppgifter, samtidigt som innovation, konkurrens och kvaliteten i offentlig verksamhet förbättras. Det kan till exempel handla om att enkelt kunna dela ett amorteringsunderlag med en annan bank eller att få tillgång till och överföra sina vårddata mellan olika vårdgivare.

Centerpartiet vill att öppenhet ska vara utgångspunkten för offentliga data, så länge det är förenligt med sekretess, informationssäkerhet och skyddet för den personliga integriteten. Offentliga data ska vara sökbara, tillgängliga och möjliga att vidareutnyttja i maskinläsbara format. Data som ännu inte är digitaliserade eller som saknar fungerande gränssnitt för delning behöver därför göras tillgängliga. Det ger forskare, utbildningsaktörer, civilsamhälle och företag bättre möjligheter att utveckla kunskapsunderlag, produkter och tjänster.

Centerpartiet vill att det, vid upphandling och utveckling av digitala system i offentlig sektor, ska som huvudregel ställas bindande krav på öppna standarder, dokumenterade gränssnitt, dataportabilitet och möjlighet att byta leverantör. Undantag ska endast kunna göras när det är motiverat av säkerhetsintressen, sekretess eller andra tydliga samhällsintressen.

2.2. Regler och lagar för den digitala ekonomin

Regler och lagar måste utvecklas i takt med den tekniska och ekonomiska utvecklingen. Regelverk som utformades för en analog ekonomi kan skapa onödiga hinder för nya tjänster, affärsmodeller och arbetssätt. Medborgare, företag och offentliga aktörer ska därför kunna föreslå förändringar av regler och myndigheters tillämpning när digitaliseringen skapar nya förutsättningar.

Centerpartiet vill stärka arbetet med regelförenkling och ge ett breddat Regelråd möjlighet att ta initiativ till översyn av regler som hämmar digital utveckling, konkurrens och innovation. Nya regler bör utformas så att de är teknikneutrala, tydliga och möjliga att tillämpa digitalt.

Digitaliseringen skapar samtidigt nya möjligheter för små företag, egenföretagare och växande startups. Små och medelstora företag ska kunna konkurrera med stora plattformsföretag och utveckla tjänster som bygger vidare på offentlig data och

gemensam digital infrastruktur. Det kräver att regelverken inte utformas på ett sätt som i praktiken gynnar de största aktörerna eller gör det orimligt kostsamt att etablera sig på marknaden. Centerpartiet vill därför förenkla reglerna för mikroföretag och småskaligt företagande. Skatteverket bör kunna erbjuda digitala lösningar som gör det möjligt för företagare att hantera skatter och avgifter löpande och enkelt. Myndighetskontakter ska kunna samordnas så att små företag inte behöver lämna samma uppgifter flera gånger till olika offentliga aktörer.

Sverige behöver också bättre förutsättningar för företag att växa, internationaliseras och stanna kvar i landet. För många innovativa företag är steget från startup till etablerat tillväxtföretag fortfarande svårt. Politiken behöver därför förbättra tillgången till riskkapital, kompetens och testmiljöer samt göra Sverige mer attraktivt för internationella investerare och kvalificerad arbetskraft. Offentliga insatser för forskning, utveckling och innovation ska i högre grad ge små och växande företag möjlighet att delta.

Skatter, avgifter och subventioner inom den digitala sektorn behöver ses över så att de är konkurrensneutrala och anpassade till dagens teknik. Föråldrade avgifter får inte motverka innovation eller göra det dyrare för svenska företag att utveckla och använda digital teknik än för globala aktörer. Forsknings och utvecklingsavdraget är ett viktigt verktyg för att stärka företagens konkurrenskraft och bör breddas och förenklas så att även mindre företag kan använda det för digital utveckling, artificiell intelligens och annan teknikutveckling.

2.3. Det offentliga och digitalisering

Människor ska kunna få offentlig service som är enkel, tillgänglig och anpassad efter deras behov och livssituation. Digitalisering ska användas för att förenkla vardagen, stärka rättssäkerheten och frigöra resurser till välfärdens kärnuppgifter. Tekniken får dock inte bli ett självändamål. Digitala lösningar ska utvecklas utifrån användarnas behov och kompletteras med andra kontaktvägar när människor inte kan eller vill använda digital service.

Sverige har kommit långt på flera områden, men den offentliga digitaliseringen är fortfarande fragmenterad. Många verksamheter använder system som inte kan kommunicera med varandra, och myndigheter, kommuner och regioner utvecklar ibland

egna lösningar för problem som är gemensamma. Det leder till högre kostnader, sämre service och ett ökat beroende av enskilda leverantörer. Staten måste därför ta ett tydligare ansvar för gemensamma standarder, grunddata och digital infrastruktur i samverkan med kommuner, regioner och andra berörda aktörer. Ena, Sveriges digitala infrastruktur, har skapat viktiga förutsättningar för detta arbete. Nästa steg måste vara att säkerställa att gemensamma lösningar faktiskt används i offentlig sektor. Det kräver bindande krav i relevanta upphandlingar, gemensamma tekniska och semantiska standarder samt uppföljning av om myndigheter, kommuner och regioner använder infrastrukturen på det sätt som avsetts.

Offentliga system ska som huvudregel bygga på öppna standarder, öppna API:er och interoperabilitet. Upphandlingar ska utformas så att offentlig sektor kan återanvända lösningar, byta leverantör och behålla kontrollen över data och teknisk arkitektur. Offentligt finansierad kod bör som huvudregel vara öppen källkod, när det inte finns säkerhetsmässiga eller andra särskilda skäl mot det. Det minskar leverantörsberoendet, sänker utvecklingskostnaderna och gör det möjligt för fler företag att bidra med lösningar.

Det offentliga ska också utveckla sin egen kompetens inom dataanalys, informationshantering och artificiell intelligens. Säker lagring är nödvändig, men det räcker inte. Data måste också kunna användas för att förbättra beslutsfattande, service och resursanvändning. Offentlig sektor behöver därför arbeta mer systematiskt med datakvalitet, metadata, standardiserade gränssnitt och uppföljning av nyttan med digitala investeringar.

Centerpartiet vill att människor ska möta en mer sammanhållen offentlig sektor. Tjänster ska utgå från livshändelser och behov, inte från hur staten har organiserat sina myndigheter. Visionen om en väg in till det offentliga Sverige ska förverkligas. Den enskilde ska inte behöva veta vilken myndighet, kommun eller region som ansvarar för en viss fråga för att kunna få hjälp. Digitala tjänster bör därför utvecklas myndighetsövergripande och kunna nås genom en gemensamma digital väg in.

Principen om att en uppgift bara ska behöva lämnas en gång ska vara vägledande för hela den offentliga förvaltningen. Uppgifter ska hämtas från den ursprungliga källan när det är rättsligt och tekniskt möjligt, i stället för att människor och företag upprepade gånger fungerar som budbärare mellan myndigheter. Varje uppgift ska samlas in för ett tydligt ändamål, och den enskilde ska kunna se vilka uppgifter som finns, varför de används och när de har delats.

2.4. Digital identifiering

Att kunna identifiera sig digitalt är i dag en förutsättning för att kunna använda stora delar av samhällets service. Staten bör därför säkerställa att det finns en trygg, tillgänglig och konkurrensneutral digital identitet som inte är beroende av att den enskilde är kund i en viss bank.

BankID har en mycket stark ställning på den svenska marknaden, samtidigt som det kräver bankrelation och inte är tillgängligt för alla. Det skapar problem både för den digitala inkluderingen och för konkurrensen mellan olika identifieringstjänster. En statlig e-legitimation på högsta tillitsnivå kan ge fler människor tillgång till digital service och skapa ett säkert komplement till privata lösningar.

Regeringen har gett Polismyndigheten i uppdrag att utforma och utfärda en statlig e-legitimation i samverkan med Myndigheten för digital förvaltning. Uppdraget ska redovisas senast den 2 november 2026 och e-legitimationen ska då vara redo att utfärdas, under förutsättning att nödvändig lagstiftning finns på plats. Den ska kunna användas i svenska och europeiska digitala tjänster och utgöra en grund för den europeiska digitala identitetsplånboken.

Centerpartiet anser att den statliga e-legitimationen måste vara säker, enkel att använda och tillgänglig för så många som möjligt. Den ska kunna användas av personer med funktionsnedsättning, nedsatt kognitiv förmåga och personer som i dag står utanför det digitala samhället. Den ska vara ett komplement till privata e-legitimationer. Offentliga digitala tjänster ska acceptera e-legitimationer som uppfyller fastställda säkerhetskrav och inte utan sakliga skäl begränsas till en viss leverantör.

2.5. Ett robust och inkluderande digitalt betalningssystem

99 av 100 kronor i Sverige är i dag digitala. När digitala betalningar blir allt vanligare och samhället blir alltmer beroende av den digitala infrastrukturen behöver staten säkerställa att betalningar kan genomföras genom flera parallella och säkra lösningar. Staten bör därför ha ett tydligt ansvar för att alla människor har tillgång till fungerande betalmedel, även vid tekniska störningar, kriser och höjd beredskap. Det kräver både en stärkt tillgång till kontanter och fortsatt utveckling av säkra digitala betalningslösningar.

De digitala betalningssystemen måste vara tillräckligt robusta för att fungera även när delar av den tekniska infrastrukturen utsätts för störningar eller angrepp. Finansinspektionen bör därför, i nära samarbete med Post- och telestyrelsen och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, verka för att robustheten i de digitala system som används för betalningar stärks och når den nivå som samhällets behov kräver. Arbetet bör omfatta såväl teknisk motståndskraft och reservlösningar som krav på kontinuitet, redundans och återställningsförmåga.

Det behövs också en öppen betalningsinfrastruktur som främjar konkurrens, innovation och tillgänglighet. Betalningssystemen bör kunna användas av flera aktörer på likvärdiga och transparenta villkor. En öppen infrastruktur minskar beroendet av enskilda tekniska lösningar och betalningsaktörer och kan samtidigt göra det enklare att utveckla nya tjänster som stärker betalningsberedskapen.

En e-krona är ännu inte beslutad. Riksbanken har bedömt att ett införande skulle kräva beslut av riksdagen och att förberedelser bör inledas först när EU-processen om en digital euro har kommit längre. Sverige bör därför noga följa utvecklingen av den digitala euron och förbereda sig för hur en eventuell svensk e-krona skulle kunna samspela med den europeiska betalningsinfrastrukturen. Målet bör vara att digitala betalningar med centralbankspengar ska kunna genomföras säkert och sömlöst inom unionen, om sådana lösningar införs.

Centerpartiet anser att staten bör säkra betalmedel för alla. Det innebär att Sverige bör förespråka både stärkt kontanttillgång och en e-krona med lämpliga begränsningar. En framtida e-krona måste vara enkel att använda, tillgänglig för breda grupper och utformad så att den inte i onödan tränger undan kontanter eller andra betalningslösningar. För att den ska kunna bidra till betalningsberedskapen behöver den dessutom ha funktioner för offlinebetalningar. Det skulle göra det möjligt att genomföra vissa betalningar även vid avbrott i uppkoppling eller annan störning i den digitala infrastrukturen, bland annat i händelse av kris eller krig.

Även kryptotillgångar är en del av det förändrade betalningslandskapet. Enligt en undersökning av SEB äger sex procent av Sveriges befolkning kryptotillgångar. Kryptotillgångar kan i vissa situationer fungera som ett komplement till det traditionella finansiella systemet. Erfarenheterna från Ukraina, där en statlig kryptofond inrättades efter Rysslands fullskaliga invasion 2022, visar också att digitala tillgångar kan användas för att mobilisera ekonomiskt stöd under en kris.

EU:s förordning om marknader för kryptotillgångar, MiCA, innebär ett gemensamt regelverk för kryptotillgångar i EU. Regelverket syftar bland annat till att stärka konsumentskyddet, motverka oseriösa aktörer och bidra till finansiell stabilitet. En mer reglerad marknad bör också skapa bättre förutsättningar för banker och andra finansiella aktörer att göra transparenta och proportionerliga bedömningar av kunder som genomför kryptotransaktioner. Sådana bedömningar måste även fortsättningsvis ta hänsyn till kraven på att motverka penningtvätt och finansiering av terrorism, men bör inte leda till omotiverade eller generella hinder för laglig verksamhet.

Ett robust betalningssystem kräver därmed flera kompletterande delar: god tillgång till kontanter, säkra och motståndskraftiga digitala betalningar, en öppen betalningsinfrastruktur samt beredskap för framtida lösningar som en eventuell e-krona. Genom att utveckla dessa delar parallellt kan staten minska sårbarheten och säkerställa att människor och företag kan genomföra betalningar även under svåra samhällsstörningar.

3. AI för jobb, välfärd och konkurrenskraft

Artificiell intelligens kommer att förändra arbetslivet, välfärden och näringslivet i grunden. Sverige och EU behöver därför vara med och forma utvecklingen, så att AI används för att lösa samhällsproblem, stärka människors frihet och skapa nya jobb. Teknikens möjligheter får inte i första hand tillfalla ett fåtal miljardärer i USA eller den kinesiska staten. Sverige behöver en politik som kombinerar innovation och konkurrenskraft med ansvar, säkerhet och bred delaktighet.

För det första behöver Sverige bli bättre på att attrahera och behålla internationella talanger. Kompetensbristen inom AI och avancerad digital teknik hämmar både svenska företag och forskning. Centerpartiet vill därför införa ett program för att locka kvalificerade talanger till svenska företag, universitet och forskningsmiljöer. Det stärker Sveriges innovationsförmåga och bidrar till att fler framtidsjobb växer fram här.

För det andra vill Centerpartiet inrätta ett nationellt AI-center. Genom att samla kompetens, forskning, näringsliv och offentlig sektor kan Sverige ta en ledande roll i utvecklingen och användningen av AI. Ett nationellt AI-center ska bidra till att omsätta

forskning i praktiska lösningar, stärka svenska företags konkurrenskraft och utveckla framtidens jobb och välfärdstjänster.

För det tredje krävs investeringar i utbildning och säkerhet. Alla människor ska ges möjlighet att utveckla den kompetens som behövs i ett arbetsliv där AI får större betydelse. Det handlar både om att elever i grundskolan får kunskaper om AI och hur man använder den, men också att omställningstudiestödet kraftigt byggs ut. Centerpartiet vill också etablera ett AI-säkerhetsinstitut som kan bidra till att tekniken utvecklas och används ansvarsfullt. AI ska komma hela landet och hela befolkningen till del. Sverige bör ansöka om medlemskap i det internationella nätverket av AI-säkerhetsinstitut som redan finns idag.

Slutligen kräver AI utveckling tillgång till mycket energi. Centerpartiet vill därför se en bred energiöverenskommelse för mer fossilfri el. Det är nödvändigt för att möjliggöra datacenter och ny digital infrastruktur utan att tränga undan andra branscher eller leda till högre kostnader för hushållen.

3.1. AI och arbetsmarknaden

Den teknologiska utvecklingen går snabbt och artificiell intelligens omformar just nu både arbetsmarknaden och ekonomin i grunden. Sverige har goda förutsättningar att leda den digitala omställningen, med banbrytande forskning, innovation, entreprenörskap, samt världsledande startups och scaleups. Denna potential är grunden för framtidens jobb och välstånd. Helt centralt är också att bli bäst på tillämpning av AI både i privat och offentlig sektor. Tyvärr bromsar politiska hinder tillväxten, kompetensförsörjningen brister och vägen in på arbetsmarknaden blir längre för många, inte minst för unga och nyutexaminerade. I stället för en möjlighet kan det bli en risk, om det inte går att skapa nya jobb eller om människor i Sverige inte kan ta de nya jobben.

Vi behöver lägga om jobb- och utbildningspolitiken för AI-eran. Utbildning, omställningsstöd och arbetsmarknadspolitik måste anpassas till hur AI förändrar jobben, så att fler människor kan ta nya jobb när arbetslivet ställs om. Omställningstudiestödet, behöver byggas ut och utvecklas till en Kunskapsväxel så att fler kan ta del av det och utbilda sig, särskilt i bristyrken. Möjligheterna att läsa kortare, mer flexiblare kurser behöver stärkas. Det behöver dessutom skapas en struktur för löpande analys och

reformförslag utifrån AI:s påverkan på arbetsmarknaden och utbildningssystemet, för att Sverige ska ligga steget före i omställningen.

3.2. Inför en AI-general

För att Sverige ska kunna ta till vara AI-teknikens möjligheter krävs ett samlat och långsiktigt arbete. I dag riskerar ansvaret att bli splittrat mellan olika departement, myndigheter och politiska nivåer. Det kan leda till dubbelarbete, otydlig styrning och att viktiga möjligheter för innovation och konkurrenskraft går förlorade.

Centerpartiet vill därför införa en AI-general med uppdrag att samordna Sveriges AI-politik. AI-generalen bör arbeta tvärsektoriellt och underlätta samverkan mellan regeringen, myndigheter, kommuner, regioner, näringsliv och akademi. Uppdraget ska också omfatta att följa den tekniska utvecklingen, identifiera hinder för användning och innovation samt verka för att AI utvecklas och används ansvarsfullt, säkert och i hela landet. Ett tydligt samordningsansvar stärker Sveriges förutsättningar att ligga i framkant och se till att AI bidrar till fler jobb, bättre välfärd och ökad konkurrenskraft.

3.3. Ansvarsfull AI i offentlig sektor

Artificiell intelligens kan bidra till en mer effektiv, tillgänglig och jämlik offentlig sektor. Tekniken kan frigöra tid för medarbetare, förbättra beslutsunderlag och ge människor bättre service. Samtidigt måste användningen ske med respekt för integriteten, rättssäkerheten och den enskildes självbestämmande. Centerpartiet vill därför att det tas fram tydliga och gemensamma riktlinjer för hur statliga myndigheter, kommuner och regioner får använda AI. Riktlinjerna ska främja innovation och effektivisering, men också säkerställa ansvar, insyn och mänsklig kontroll.

Känsliga personuppgifter och annan skyddsvärd information måste hanteras på ett säkert sätt när AI används i offentlig verksamhet. Ingen ska behöva mötas av ett automatiserat beslut utan möjlighet att förstå hur beslutet har fattats, få det prövat och komma i kontakt med en ansvarig tjänsteperson. Centerpartiet vill därför stärka människors rätt till begriplig information om AI-baserade bedömningar och beslut som

påverkar dem. AI ska vara ett verktyg som stödjer medborgare och offentliganställda, inte ett sätt att urholka rättssäkerheten eller flytta ansvaret från människor till tekniska system.

4. Digital suveränitet och innovationskraft

Digitaliseringen är en förutsättning för framtidens jobb, företagande, forskning och välfärd. Sverige har goda förutsättningar att ligga i framkant, men utvecklingen kräver långsiktiga investeringar i digital infrastruktur, forskning, kompetens och cybersäkerhet.

Samtidigt behöver Sverige och EU minska sitt sårbara beroende av ett fåtal globala teknikföretag. Digitalisering får inte innebära att kontrollen över samhällsviktig infrastruktur, data och centrala digitala tjänster flyttas bort från Sverige och Europa. Politiken måste därför både främja innovation och säkerställa att digitaliseringen sker med respekt för personlig integritet, öppenhet och demokratiskt inflytande.

4.1. Digital suveränitet och europeisk konkurrenskraft

Ett starkt beroende av ett fåtal globala teknikplattformar skapar ekonomiska, säkerhetsmässiga och demokratiska sårbarheter. Det kan också leda till inlåsning, bristande konkurrens och svårigheter att byta leverantör.

Digital suveränitet handlar inte om att stänga Sverige eller Europa mot omvärlden. Det handlar om att ha tillräcklig egen kapacitet, konkurrens och handlingsfrihet för att kunna fatta självständiga beslut. Sverige och EU behöver därför stärka den europeiska konkurrenskraften inom bland annat molntjänster, artificiell intelligens, halvledare, kvantteknik, cybersäkerhet och digitala betalningar.

Sverige bör ta fram en samlad strategi för digital suveränitet med fokus på europeisk konkurrenskraft, säker digital infrastruktur och minskat beroende av enskilda globala teknikplattformar. Det offentliga bör aktivt bidra till att bygga en mångfald av leverantörer och tjänster, så att företag, myndigheter och andra organisationer inte blir beroende av en enda plattform eller teknisk lösning.

Offentliga data ska i större utsträckning kunna användas för forskning, innovation och samhällsutveckling, samtidigt som personuppgifter och känslig information skyddas. Data som är central för samhällsviktig verksamhet bör som huvudregel lagras och hanteras på svensk eller europeisk mark, under rättsliga och säkerhetsmässiga förhållanden som svenska och europeiska aktörer kan kontrollera.

För att minska beroendet av enskilda leverantörer behöver offentlig sektor i högre grad använda öppna standarder, öppna programmeringsgränssnitt och, där det är lämpligt, öppen källkod. Interoperabilitet ska vara en central princip vid utveckling och upphandling av offentliga digitala system. Det ska vara möjligt att flytta data och byta leverantör utan orimliga kostnader eller tekniska hinder. Offentlig upphandling bör därför innehålla krav på dataportabilitet, interoperabilitet och möjlighet att byta leverantör.

Sverige bör också verka för en starkare europeisk kapacitet inom molntjänster, artificiell intelligens, halvledare, kvantteknik och cybersäkerhet. Den enskilda människan ska samtidigt ha kontroll över hur offentliga aktörer samlar in, använder och delar personuppgifter.

Vidare behöver regeringen begränsa så kallad shadow AI i offentlig verksamhet och säkerställa att offentligt finansierad data och kunskap inte gratis förs över till utländska kommersiella AI-företag. När tjänstemän använder privata eller kostnadsfria AI-tjänster i arbetet riskerar känsliga uppgifter, arbetsmaterial och betydande värden att delas utan tillräcklig kontroll. Sverige behöver därför tydliga regler, säkra svenska och europeiska alternativ samt en politik som minskar vårt sårbara beroende av icke-europeiska teknikföretag.

Slutligen behöver Sverige ansluta till Finlands och Norges initiativ ”call for control of frontier artificial intellegence models”. Uppropet syftar till stärkt internationellt samarbete, oberoende testning och tillsyn av de mest avancerade AI-modellerna. Det förespråkar bland annat att externa utvärderare ska få tillräcklig tillgång för att bedöma risker, att allvarliga AI-incidenter ska kunna rapporteras och att FN-länderna ska undersöka möjligheten att inrätta en internationell institution för gemensamma standarder och verifiering. Sverige bör delta för att bidra till att utvecklingen av avancerad AI sker ansvarsfullt, i enlighet med internationell rätt och med gemensamma regler som minskar risken att den tekniska utvecklingen går snabbare än samhällets förmåga att hantera riskerna.

4.2. Säkra och lagliga molntjänster

Centerpartiet vill att politiken ses över så att molntjänster som uppfyller gällande krav på säkerhet, sekretess och kontroll inte i praktiken utesluts från offentlig verksamhet. Otydliga tolkningar och osäkerhet kring hanteringen av sekretessbelagt material får inte leda till att myndigheter och andra offentliga aktörer av försiktighet avstår från säkra svenska molntjänster, även när säkerheten har granskats och leverantören står under svensk kontroll. När det inte på förhand går att avgöra om ett material innehåller känsliga uppgifter väljer verksamheter i stället ofta att bygga egen och kostsam teknisk infrastruktur och beräkningskapacitet. Det hämmar utvecklingen, försvårar samverkan och innebär att offentliga resurser används ineffektivt. Regeringen bör därför tydliggöra regelverk, ansvar och förutsättningar för att information ska kunna hanteras i säkra molntjänster som lever upp till lagstiftningens krav.

4.3. Regulatoriska sandlådor och testmiljöer

Den tekniska utvecklingen går snabbt och nya lösningar kan ofta utvecklas snabbare än regelverken. Regulatoriska sandlådor innebär att nya tekniska lösningar kan prövas under begränsad tid och i en kontrollerad miljö, med stöd av berörda myndigheter. På så sätt kan innovationer utvecklas samtidigt som risker för individ, samhälle och marknad identifieras tidigt. Sandlådorna kan också ge myndigheter bättre kunskap om hur regelverk behöver utformas och tillämpas.

Regeringen bör därför ge fler tillsynsmyndigheter i uppdrag att inrätta regulatoriska sandlådor och testmiljöer för ny teknik. Sådana miljöer bör särskilt utvecklas inom områden där teknikutvecklingen är snabb och regelverken komplexa, exempelvis artificiell intelligens, finansiell teknik, energi, vård och digital infrastruktur.

Testmiljöerna ska vara leverantörsneutrala, transparenta och tillgängliga även för små och medelstora företag. Deltagande får inte innebära lägre krav på säkerhet, personlig integritet eller konsumentskydd. Erfarenheterna från sandlådorna bör dokumenteras och användas i lagstiftningsarbete och myndigheternas tillsyn. Sverige bör dessutom verka för bättre samordning av regulatoriska sandlådor inom EU.

4.4. Superdatorer för forskning och utveckling

Högpresterande datorsystem är en viktig del av den digitala utvecklingen och av EU:s arbete för att stärka det europeiska näringslivets konkurrenskraft. Superdatorer gör det möjligt att genomföra miljarder beräkningar på kort tid och används bland annat inom forskning, artificiell intelligens, klimatmodellering, medicin, energi, försvar och avancerad industriell utveckling.

Sverige har starka forskningsmiljöer och goda förutsättningar att utveckla användningen av högpresterande datorsystem. Samtidigt riskerar Sverige att halka efter om tillgången till beräkningskapacitet, kompetens och långsiktig finansiering inte utvecklas i takt med andra länder.

Regeringen bör därför ta fram en nationell strategi för högpresterande datorsystem. Strategin bör omfatta investeringar i superdatorer, datacenter och tillhörande infrastruktur samt åtgärder för att göra beräkningskapacitet tillgänglig för forskning, företag och offentlig sektor i hela landet.

Superdatorer är inte bara en fråga för universitet och högskolor. Små och stora företag behöver kunna använda avancerad beräkningskapacitet för att utveckla nya produkter, testa innovationer och stärka sin konkurrenskraft. Det krävs därför bättre samverkan mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor.

Sverige bör samtidigt utveckla kompetens inom högpresterande datorsystem genom utbildning, forskning och samverkan mellan lärosäten och näringsliv. Sverige behöver också aktivt delta i europeiska samarbeten om superdatorer och beräkningskapacitet.

4.5. En upphovsrätt för den digitala eran

Den digitala utvecklingen har förändrat hur verk skapas, sprids, används och kommersialiseras. Den har också skapat nya affärsmodeller och nya möjligheter för kulturskapare, forskare och företag. Upphovsrätten måste därför vara modern, tydlig och anpassad till den digitala verkligheten.

Samtidigt behöver upphovspersoners rättigheter värnas. Den som skapar ett verk ska ha möjlighet att få skälig ersättning, insyn i hur verket används och inflytande över kommersiell användning. Regelverket behöver också hantera artificiell intelligens, text

och datautvinning samt frågor om vem som bär ansvaret när AI genererar eller bearbetar innehåll.

Det behöver även vara möjligt att använda och dela information om offentlig konst och kulturarv utan att upphovsrätten skapar onödiga hinder för utbildning, forskning och det offentliga samtalet. Regeringen bör därför gå vidare med förslagen om en moderniserad upphovsrätt och säkerställa att lagstiftningen är tydlig, teknikneutral och långsiktigt hållbar.

Sverige bör verka för att upphovspersoners rätt till information, inflytande och skälig ersättning stärks, samtidigt som reglerna främjar innovation, forskning och kulturellt skapande. Reglerna om artificiell intelligens, text och datautvinning samt AI genererat innehåll behöver förtydligas. Sverige bör även verka för en balanserad och harmoniserad upphovsrätt inom EU.

4.6. Cybersäkerhet och ”safe harbour”-policy för etiska hackare

Sverige utsätts varje dag för cyberangrepp från kriminella nätverk, främmande makt och statsunderstödda aktörer. Angreppen riktas mot myndigheter, företag, kommuner, regioner och samhällsviktig infrastruktur. Ett cyberangrepp kan snabbt få konsekvenser för exempelvis elförsörjning, transporter, sjukvård, betalningar och kommunikationer.

Cybersäkerhet är därför en central del av Sveriges totalförsvar. Arbetet måste omfatta både förebyggande skydd, förmåga att hantera pågående angrepp och möjligheten att snabbt återställa verksamheter efter en incident. Det krävs också bättre samverkan mellan staten, näringslivet, kommunerna, regionerna, akademin och civilsamhället.

Alla beredskapsmyndigheter bör ha en tydlig safe harbour policy för etiska hackare som rapporterar sårbarheter. Det ska finnas enkla och säkra kontaktvägar till myndigheternas IT säkerhetsfunktioner. Policyn ska tydliggöra under vilka förutsättningar en person kan testa och rapportera sårbarheter utan att riskera att polisanmälas eller straffas när arbetet sker ansvarsfullt och i syfte att stärka säkerheten.

På sikt bör myndigheter även kunna använda bug bounty program, där etiska hackare kan få ersättning för att identifiera och rapportera allvarliga sårbarheter. Det är bättre att

uppmuntra människor att rapportera säkerhetsbrister än att driva dem bort från samarbete med det offentliga.

Sverige behöver också bättre kunna mobilisera den kompetens som finns hos människor med kunskaper inom IT, cybersäkerhet och digital infrastruktur. Centerpartiet vill därför att ett cyberhemvärn inrättas som en frivillig förstärkningsresurs inom totalförsvaret. Cyberhemvärnet ska kunna stödja myndigheter, kommuner, regioner och samhällsviktiga företag vid större cyberangrepp och andra allvarliga störningar. Det ska också kunna bidra till arbetet mot otillbörlig informationspåverkan och stärka det psykologiska försvaret.

Cyberhemvärnet bör bygga på frivillighet, tydliga säkerhetskrav, utbildning och samverkan med Försvarsmakten, beredskapsmyndigheter, näringsliv och frivilliga försvarsorganisationer. Som en del av detta behöver en kompetenspool byggas upp, så att experter snabbt kan bistå i extraordinära situationer till följd av cyberangrepp.

Sverige behöver dessutom bli bättre på att lära av cyberincidenter och misslyckade digitala projekt. I dag finns brister i hur erfarenheter från större IT incidenter analyseras och sprids. En drabbad organisation kan få återkoppling, men andra myndigheter och företag som använder liknande system får inte alltid del av lärdomarna.

En oberoende IT haverikommission bör därför inrättas. Kommissionen ska kunna granska allvarliga och skadliga IT incidenter samt större misslyckanden i statliga digitaliseringsprojekt. Uppdraget ska vara att klarlägga vad som har hänt, varför det hände och hur liknande händelser kan förebyggas. Fokus ska ligga på grundorsaker, systemfel, brister i styrning och upphandling samt på att sprida rekommendationer till hela den offentliga och privata sektorn. Lärdomar från större IT incidenter ska systematiskt spridas till berörda myndigheter, kommuner, regioner och företag.

Cybersäkerheten behöver också stärkas genom tydliga minimikrav vid offentlig upphandling av digitala system. Vid större och samhällskritiska IT upphandlingar bör säkerhetskraven kunna granskas av en oberoende aktör. Samtidigt behöver kompetensen inom cybersäkerhet stärkas genom utbildning, forskning och riktade satsningar på yrkeshögskolor och universitet.

Niels Paarup-Petersen (C)

Emmy Ahlstedt (C)

Christofer Bergenblock (C)

Catarina Deremar (C)

Muharrem Demirok (C)

Rasmus Elfström (C)

Martina Johansson (C)

Caroline Schmidt (C)

Anne-Li Sjölund (C)